

Radio sporto mėgėjų būrys tikrai margas: vieni miškuose medžioja radijo „lapas“, antri plūša prie siųstuvų, telegrafo raktų stūkšdami Morzės abėcėlės ženklus kolegoms, radijo mėgėjams, freti atkakliai bando užmegzti ryšį per dirbtinius Žemės palydovus, pasinaudoję atspindžiais nuo meteorų srauto ar Mėnulio. Bet yra dar viena įdomi radijo mėgėjų dalis. Juos, beje, dažniausiai vadina „diekseriais“.

Kasmet TVR komitetas gauna iki 2000 laišku bei atvirukų, pažymėtų apie 50 šalių pašto antspaudais. Didžioji korespondentų dalis Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Suomijoje, VFR, Japonijoje ir Australijoje klausosi laidų iš Vilniaus (anglų kalba). Francas Segino iš Vakarų Vokietijos rašo: „... aš buvau labai patenkintas, išgirdeš jūsų stoties laidą. Juo labiau, kad neseniai perskačiau, jog Lietuvos TSR sostinė Vilnius tapo penktuoju miestu, su kuriuo sugibičiuoliavo Duisburgas. Jei neklystu, Vilnius — vienintelis iš jų turi savo radijo stotį. O tai jau puiki galimybė, kad ryšiai tarp Duisburgo ir Vilniaus taptų dar glaudesni ir nuosirdesni“.

Studentas iš Japonijos Jasušis Kitauro: „Atvirai kalbant, apie Lietuvą nedaug ką žinau, nes Japonijoje rasti tokių žinių nėra lengva. Todėl aš manau, kad jūsų transliacijos užsieniui yra labai svarbios, jos padeda geriau suprasti Lietuvą“.

Abu šiuos laiškus parašė trumpųjų bangų radijo sporto entuziastai. Tarptautinėje jų kalboje, be daugelio kitų santrumpų, yra ir dvi raidės „DX“ (tariama di-eks). Jos reiškia užmegztą tolimą, dažniausiai tarp žemynų, ryšio seansą. Tačiau dešimtyse valstybių „dieksas“ jau įgavo naują reikšmę — taip vadinama radijo sporto šaka, kurios gerbėjai „kolekcionuoja“ tolimas, retas pasaulio šalių radijo stotis. Kokią iš jų galima vadinti retą? Ji būtų kažkuo panaši į filatelistų branginamą egzotišką pašto ženklą. Pavyzdžiui, Europoje įdomu išgirsti radijo signalus iš Ramiojo vandenyno platybių — Kiribačio, Vanuatu, Taidio ar Galapagu salų; nuo mūsų iki tenai — apie 15 000 kilometrų.

Taip tik įprasta manyti, jog radijo bangos lengvai apskrieja visą Žemės rutulį. Joms keliauti padeda (arba kliudo) ne „oro sąlygos“, kaip dažnai sakome, o Žemės jonosfera. Patyręs radijo mėgėjas žino, kada ir kokiame dažnių ruože verta laukti signalų iš Azijos, Afrikos, Australijos ir Okeanijos. Jonosfera, deja, aktingo būdo. Ypač ji jautri Saulės įtakai, o tada eteri — tikra sumalštis, net laivų nelaimės signalai S. O. S užgęsta be pėdsako. Jonosfera — tai keli silpnai jonizuotos plazmos sluoksniai 100—320 kilometrų aukštyje. Kiekvienas jų gali atspindėti tik „savo“ ilgio ten užklydusias radijo bangas. Štai ir visa gamtos paslaptis, kodėl, pavyzdžiui, dieną merdėja vidurinės bangos (išskyrus vietines laidas), o gilią žiemos naktį neišgirsite radijo stoties iš kito žemyno 11 ar 13 metrų trumpųjų bangų diapazone... Na, bet jeigu sąlygos geros, tai radijo signalai sklinda tolyn tarsi uždaru koridoriu tarp Žemės ir jonosferos.

O vis dėlto ar mūsų platumose įmano-

RADIJO BANGŲ PAVILIOTI!

KALBA
VILNIUS
1966

Nr. 49

ma išgirsti Ramiojo vandenyno radijo stotis? Sportinių varžybų patirtį sukaupusiam trumpabangininkui tai būtų lengva užduotis. Bet vienas dalykas yra „medžioti“ dieks (=tolimas) stotis mėgėjiškuose radijo bangų ruožuose, nes čia gana tylu, ir visai kas kita — perpildytuose radijoninių stotelių diapazonuose, kur dabar ypač ankšta. Taigi nelengva išgirsti, pavyzdžiui, radiją Kuko salų, kurios pasiklydusios kažkur tarp Pietų Amerikos ir Australijos. Prityręs „diekseris“ pirma atsivers žinyną — pasaulinio eterio „kociją“. Čia smulkiomis raidelėmis parašyta, kad didžiausioje Kuko archipelago Rarotongos saloje, Avarua miestelyje, kasdien anglų ir vietinė maorių kalba veikia dvi apgailėtina mažos galios stotelės. Ta, kuri dirba vidurinėmis bangomis, visai netinka: norint ją išgirsti, reikėtų laivui atplaukti prie pat Rarotongos. Belieka 11760 kilohercų dažnis. Tik štai — siųstuvą vos pusės kilovato galios, transliuoja jis nekryptiškai, į visas puses. Be to, šis 25 metrų ruožas dieną naktį užimtas šimteriopos galios radijo stotų. Ką daryti? Enciklopedijų žinios apie Kuko salas — ne iš gausiųjų: plotas, geografinė padėtis, gyventojų skaičius. Argi nebūtų smalsu dar išgirsti, pavyzdžiui, kaip skamba maorių kalba ar liaudies melodijų pynė. Sužinoti, kas rūpi tenykštieiems žmonėms, kurių gimtieji namai — tik mažutis žemės lopinėlis pačiame pasaulio krašte.

„Diekserių“ pamegta radijo sporto rūšis tuo ir įdomi, kad leidžia daugiau sužinoti apie egzotiškas geografines vietas, tolimas tautas, jų gyvenimą. Eterio bangos, atsklidusios iš visų kontinentų, patvirtina bendrą visų rūpestį dėl taikos, dėl mūsų planetos ateities, o iš „trečiojo pasaulio“ šalių — protesto žodžiai prieš imperialistų neokolonijinę politiką. Kovotojams už savo tėvynės laisvę, revoliucinius pertvarkymus radijas yra bene vienintelė operatyvi masinės komunikacijos priemonė, padedanti skleisti tiesą, pažangias idėjas. Juk ir apčiuoje vis dažniau skaitome apie didvyrišką „Venceremos“ radiją, kitų nacionalinio išsivadavimo patriotų radijo stotelių veiklą. Išgirsti, atpažinti juos — ar ne retas pasisekimas radijo mėgėjui.

Zodžiu, radijo mėgėjui trumpabangininkui tikrai nelengva išgirsti Kuko salų radijo stotelę. Suprantama, tąsok dar didesnis sportinis azartas skatina šias radijo paieškas. Žinoma, teks įveikti ir kitus barjerus, pavyzdžiui, tiksliau suderinti aparatą reikiamam dažniui. Kas iš to, kad ji mums nurodė žinyną? Juk įprastų buitinių radijo imtuvų skalės tik apytikriai pamargintos metrų arba megahercų padalomis. Todėl prityrę radijo mėgėjai įtalso švytintį indikatorį (beje, panašų į elektronines svartstyklės parduotuveje). Tokie preciziški dažnio skaitikliai parodo net dešimties hercų

paklaidą! Bet ir toks tikslaus suderimimo imtuvas dar turi būti ir pakankamai jautrus. Antai serijinis VEF-as yra 80—100 mikrovoltyų realaus jautrumo trumpųjų bangų srityje, o, pavyzdžiui, radijo mėgėjų klubų kolektyvinė aparatūra būna 20—100 kartų jautresnė. Ji gali išgirsti signalus, prilygstančius, tarkim, peles cyptelėjimui stadione po įvarčio.

Tačiau nepakanka imtuvų jautrumo, jie dar turi būti ir selektyvūs, nes radijo mėgėjų (ir profesionalų) stotys veikia gretimiems dažniais. Naujais radijo imtuvais turi vadinamuosius „dažnio sintetatorius“. Tiesa, šie aparatai gana brangūs. Tačiau juose be pavydėtinų techninių duomenų numatyta ir papildomų serviso funkcijų: galima ieškoti stoties ne tik sukant rankenėlę, bet ir elektroniniu atminties bloku (jis užfiksuoja kelias dešimtis dažnių, paprastai 16—32). Be to, galima automatiškai „keičiuti“ skalę (skanuojant dviem greičiais) arba tiesiog klavišais surinkti reikalingą bangos ilgį.

Radijo mėgėjai montuoja įspūdingų formų kryptines antenas, turbūt esate jas matę — virš namo stogo pakibę tarsi ilgakojis „voras“.

Tačiau vel prisiminkime atkaklųjį radijo mėgėją, vis dar nepraradusį vilties išgirsti Kuko salų radiją. Į kurią pusę reikia pasukti anteną? Jeigu stambaus mastelio pasaulio žemėlapyje koks mėgėjas ieškotų krypties į šias salas — apsiriktų. Mat plėkščias popieriaus lapas klaidina. Reikia gaublio, nes tik jis teisingai rodo, kad kryptis nuo Rytų Europos ir ekvatorinę Pacifiką dalį veda per... Siaurės ašigali. O jis įnoringas, čia gana dažnos pašvaistės, todėl sutrinka radijo ryšio gijos. Taip pat vargu ar rastume žodyną, kuris padėtų suprasti vietos gyventojų, maorių, kalbą. Tačiau, pavyzdžiui, keturis kartus per parą Kuko salų radijas skaito žinias anglų kalba, kartais dar retransliuoja Australijos ir Naujosios Zelandijos valstybines stotis. Taigi anglų kalba — svarbu, tai, beje, žino kiekvienas trumpabangininkas. Įdomu, kad prityrę „diekseriai“ nesunkiai atpažįsta ir stotis, transliuojančias arabų, kinų, japonų ir daugeliu kitų kalbų.

Priėmus tokios stoties signalą, įprasta siųsti raportą. Jame nurodomas tikslus laikas, kada išklaudyta laida, ir dažnis, signalo techninė kokybė ir pagrindiniai programos skyreiliai. Tokiu pranešimu klausytojas tarsi įrodo, jog tikrai girdėjo stotį, o ne nurašė duomenis iš lentelės. (Kai kurie entuziastai net siunčia magnetofono kasetę su įrašu.)

Daug raportų iš visų kontinentų gauna ir Lietuvos radijas, o savo klausytojams atsako, siųsdamas paštu meninį QSL (ryšio

patvirtinimo) atviruką su emblema, laidų tvarkaraščiu, bangomis. „Diekseriai“ kai kada atsiunčia savo ir aparatūros spalvotą nuotraukų, klausinėja apie Lietuvą, dalyvauja viktorinose. Mačiau vieno jaunuolio iš Anglijos laišką, tvarkingai perspausdintą mašinėle, su... 60 klausimų. Vyriausioji laidų užsienui redakcija kasmet renka aktyviausią metų klausytoją. Kartą juo tapo Brajenas Vebas iš Naujosios Zelandijos, per metus girdėjęs net šešias dešimtis Vilniaus radijo laidų (anglų kalba). Nesunku įsivaizduoti, kad tenai Lietuva atrodė turbūt ne mažiau egzotiškai, kaip, tarkim, europiečių Polinezija.

Užsėdėjęs ausines ir įjungus imtuvą, vis dėlto vienu sykiu girdėti daugybė stočių, o ne Kuko salų radijas. Mat lygiai ta pėčia bangą įvairiu paros laiku veikia mažiausiai dar 13 sąstuvų, kurių galia pražūksta (iki tūkstančio kartų!) mūsų įeikoma. Kaip ir kiekviename sporte, padėti gali tik valia, patirtis, netrinkanti aparatūra ir... laimingas atsitiktinumas. O būna tikrai unikalų atvejų... Antai prityręs danų radijo mėgejas Ankeris Petersenas 1985-ųjų pavasario naktį įsiminė ilgam. Per kelias valandas Kopenhagoje imtuvu „DRAKE R-4B“ su 100 metrų „Long Wire“ antena stabiliai girdėjo keturias Papua — Naujosios Gvinėjos vietines stoteles 60, 90 ir 120 metrų trumpųjų bangų „tropiniuose“ ruožuose. Jie specialiai suteikti Pietų Šalims, kurios neįstengia aprepti savo teritorijų brangiais ilgųjų, vidurinių ir ultratrumpųjų bangų radijo tinklais. Tarp kitko, šie „tropiniai“ diapazonai dabar ypač patinka radijo mėgejams, nes čia kol kas nedrįsta lįsti didieji Vakarų radijo „banginiai“. Danui A. Petersenui pasisekė: anot vieno iš jo girdėtų stočių vadovų, atsium-

tusio QSL kortelę, netgi Naujosios Gvinėjos salos pakraščius jo radijas vos ne vos pasiekia...

Prieš 40 metų eteryje pirmąkart nuskambejo laida iš Vilniaus tautiečiams, gyvenantiems užsienyje. Transliacijos plėtėsi, ir dabar kiekvieną naktį skrieja eterim keturios pusvalandinės laidos. Dvi — lietuvių kalba (1 val. — Europai, vidurinėmis bangomis ir 4 val. — Šiaurės Amerikai, trumposiomis); kitos dvi — anglų kalba (girdi-ji 23.00 val. Vidurio Europos ir 18.00 val. Niujorko laiku). Per savaitę — dvidešimt aštuonios, per metus — beveik pusantro tūkstančio laidų, o tai — daugiau kaip 15000 mašinarčio puslapių arba 1000 kilometrų magnetinės juostos. Štai viena citata iš Aleno Holderio (Didžioji Britanija) laiško: „Mūsų dienomis yra daug radijo stočių, kurios apsiriboja vien pasaulio žiniomis, komentarais ir labai mažai arba beveik nieko nepasakoja apie savo šalį, jos gyventojus. Su džiaugsmu galu pasakyti, kad Vilniaus radijas yra ne toks, ir būtent dėl to aš nuolat klausausi Jūsų laidų (...) Būtų puiku, jeigu pradėtumėt transliuoti lietuvių kalbos pamokas“.

Lietuvos radijo klausytojai užsienyje turi neišsenkantį įdomios informacijos apie Nemuno kraštą šaltinį, šios laidos duoda reikiamų žinių, o neretai paneigia ir apgaule, kurią eterim bruka kai kurios Vakarų masinės informacijos priemonės. Vilniaus stoties programa pažymėta visuose solidžiuose „Dieks“ kataloguose. Aptartasis radijo mėgejų pomėgis padeda tarsi priartinti tolimus kraštus, atskleidžia nemažai radijo technikos, elektronikos bei geografijos paslapčių.

Rimantas PLEIKYS